

Лаза Костић

СПОМЕН НА РУВАРЦА

Уочи нове године је било,
наканѠ сам се дома подоцкан
од вечере, из друштва весела;
са ближње цркве куцнуло је триред
под кључем кад ми шкрину капија;
на дванаест као да беше.

Тишина је;
ал' не тишина блаженог санка,
већ као тишина око боника тешког;
подухује ветар, као
испрекидано грчевито
дискање болесниково.
двориште тамно, само тек
уз опали прикућак као да се миче
нешто бело;
помислим да је неспокојни дух
покојна каква гласа
што се у Матици породи некад,
предлажућ да се пустош оправи,
па блуди сад, очекујући плод.
Притрп' се мало, душе,
у топлој чим се нађем одаји,
уздахнућу једаред за тобом,
та имам кад — јер ја сам матичар,
а ти ћеш, као што видим, бити
за трагичан моменат натичар. —
Топлота блага, наложена пећ,
у њојзи тиња пањ,
кѠ старог лета мртво тело испуцано црно,
што спаљују да вампир не буде. —
То старо лето, стара година!
Каква је страшна била у животу,
да каква би тек била, жалостан,
да још једаред устане из гроба,
да се повампири!
Страхота! ратос таквих мисли!
Разузурим се, окренем пећи леђа
и мислим шта да читам,
да растерам те мутне видове
о оживелим гробовима
и умрлим животима?
Јеванђелије ми на столу,
најбоље такој беди тешило.
Бадава! свака врста, свака сећа реч
на онога јунака јагањастог
што умртви свој живот бесмртни

да њим оживи гроб.
Преврнем лист, преврнем и други,
пред очима ми главе пролазе
кô лубање коштане мртвачке;
сад ево већ „откровенију” ред.
Писмена се по листовима муте,
начинише се црна страшила
што о њима проричућ причају;
а јеванђелске свете истине
озбиљнијом тек чине опсену.
Јест, ено је, те грдне блуднице
откровеније што је открило,
показује ми откривену блуд,
превија се у мучном напону, —
ил’ умире ил’ рађа?
А уз њу се прикучила аждаха,
седмоглави змај,
на првој глави глава мртвачка,
из вилица јој модри плам
полагано по црном диму лиже
кô да нешто пише, —
у млазових прочитам сричући:
Руварац! Шта, Руварац? је ли, звери?
Ха! по том сам те познô, блудна кћери:
Ти жено, ти си стара година;
а ти, аждахо, ти си душа јој,
издахнула те умирући сад,
па, блудница, у часу последњем
још има каде да се породи! —
Ал’ стани, шта то јекће?
Кô напрег од кашља, заптивен. сух.
На умору је л’ ропац године?
На мојим вратма куцнуо неко.
збиља: куц, куц, куц!
Ја нехотице дахнух: улази!
Отворише се врата нечујно,
нечујно ступи једна бела сенка —
не, није сенка, мртац; мисли л’ зар
грозовито откровеније то
сва чуда своја ређат преда мном,
погибије, васкрсенија сва?
„Добар вече!” авет ме поздрави;
познајем глас:
кô поноћнога ветра пирук,
кад иње стреса с врба надгробних;
познајем глас, тако је предисô
у часовима својим последњим
Руварац Коста.
„Добар вече!” и испод покроба
коштаницу ми пружи у поздрав;

прихватим је и стисак леден јој
 свег укоченог опрости ме стра̂.
 добар вече! отпоздравим му ја,
 и да ме види да се не плашим,
 бајаги станем шалити се с њим:
 Па откуд тако доцкан, богати,
 зар и ти ноћник, и ти бекрија?
 Ал' то је ваљда твоја трагичност?
 Што за живота хтеде презрети,
 осудили те на то по смрти!
 Насмеши се поругљиво: „Та да,
 већ знам шта мислиш; мислиш умро сам?
 Бадава, што је земна површност!
 Па ти да појмиш позив човечји?
 Ни основе му ниси назро још!
 Планета ова, земља, земља је;
 па како позив свој да постигнеш,
 у њојзи, слепче, ил' на њојзи зар?
 Је л' боле срце, или љуштика?
 Схваташ ли, површнице?” Ја бих знао
 иначе на то одговорити,
 ал' нећу да га једим, редак ми је гост;
 размишљајућ бајаги ћутао сам.
 „Па шта то читаш?” запита ме гост.
 Јеванђеље, рекох.
 „Окапи га се, додијало ми,
 тај курс већ слушах целу годину.
 па зато имам рекрацију сад
 до прва кукурика.” —
 Е гле! па лепо, мило ми је баш,
 па кад је тако, знаћеш јамачно
 има ли Ренан право или не?
 „Званичне тајне”, рећ'е коштаник
 „не казују се површницима.
 Ал' сад окрен'мо други разговор!
 Приповедај ми штогод о њојзи!”
 Посади се и жаром питљивим
 успламтеше шупљине очне му:
 запито је о својој љубави.
 Казиво сам му да се сећа на њ,
 и да ће њега памтит вечито,
 јер сећа га се, то зацело знам.
 кад год се поје „памјат вјечнаја”
 Душевна свест јој сва је његова,
 а несвест тела даће другоме.
 Кад видим да му годи приповест
 употребим тренутак угодан:
 Па кад смо се већ тако састали,
 позајми ми од знања свога што!
 позајми ми од — гост ме прекине.

„Опет позајми! море, докле ћеш?
у Преходнице новци су ми сви!” —
Позајми ми од своје науке,
освести мене шта да верујем
о јамачности општег ускрса?
Ил’ хтеде сад угодљив загладит,
у прве што ми зајам одби мој,
ил’ извештајем дирнут љубавним,
тек он се диже, исправи се дуг,
у чело упре прстом десничним,
а шувачним у голе кукове,
заори глас кô подземалски гром:
„Алфа и Омега!”
И збила беше лубањи му вид
(у продужењу с плећним костима)
кô мало алфа, а под шуваком
савијаху се бледи кукови
кô велико омега. „Разумеш?
објаснићу ти стихом у књизи!
Отвори књигу!” Ја је отворим.
Ја преврћем, ал’ и он пажљиво
у главама уплетен вреба стих.
„Ха! ево га! гле! ја сам алфа и —
окренем се, ал’ — нема госта мог.
Гле проклетника! преварио ме!
Обазирем се, гленем у књигу,
и гле — почетак страсти Христове,
издајство Петра, петлов кукурик:
зацело је те речи прочитô
па, у бризи да час не пропусти,
по закону асоцијације
идеја сродних помислио је
да кукурикну петô заиста,
и зато тако изневери ме.
Ал’ ништа зато, хвала, госте мој,
навеки хвала! Рекô си ми дост’ —
Алфа и омега!
О мудра смрти, о самртничка,
жива мудрости!
Алфа је глава, алфа то је ум,
почетак свега, душин неимар,
што у њој зида будућности сјај;
а омега, јест, омега је кук,
срамота, трбух, лакомот и блуд,
зидара умног вечни рушитруд —
то омега је свему, свему крај.

Извор: Лаза Костић, *Изабране песме*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1999.